

*Araştırma makalesi/Research article***Mülteci krizini yeniden düşünmek: Kozmopolitanizm ve farklılığın meşruiyeti**Seda GÖRÜROĞLU¹Department of Political Science and Public Administration
Hatay Mustafa Kemal University, Türkiye
sedagoruroglu0@gmail.com, 0000-0003-2990-4970

Muharrem GÜNEŞ

Professor, Department of Political Science and Public Administration, Management Sciences
Hatay Mustafa Kemal University, Türkiye
mgunes92@gmail.com, 0000-0002-3187-8233**Geliş Tarihi/Received Date:** 04.12.2023 **Kabul Tarihi/Accepted Date:** 24.12.2023.**Suggested citation:** Görüroğlu, S. ve Güneş, M. (2023). Mülteci krizini yeniden düşünmek: Kozmopolitanizm ve farklılığın meşruiyeti. [Rethinking the refugee crisis: Cosmopolitanism and the legitimacy of difference]. *Journal of Politics, Economy and Management*, 6(2), 83-94.**Öz:** Günümüzde her toplum için büyük bir problem olduğunu söyleyebileceğimiz mülteci krizi, kozmopolitanizm kavramı ile yeniden sorgulanmaktadır. Bu çerçevede odak noktası, insan varlığının sınırsız kapsamının kabul edilmesi ve hegemonik olmayan bir diyaloga girme isteğidir. Kozmopolitanizm, yeni türden ahlaki ve politik erdemlerin altını çizmekte ve küresel sorumluluk duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Özellikle günümüzde içerisinde bulunduğumuz olağanüstü etkileşim ağı ve bunun yarattığı etkiler, kendinden farklı olanla karşılaşmanın olağanlığına işaret etmekte ve neticede insanlar arasında sorumluluğun ve iyi niyetin geliştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bu anlamda çalışmada, farklı olmanın kozmopolitanizm ile meşruiyeti üzerinde durulmakta ve dayanak noktası olarak Immanuel Kant (1724-1804) ile Jean-Jacques Rousseau'nun (1712-1778) fikirlerine yer verilmektedir.**Anahtar Kelimeler:** Mülteci krizi, Kozmopolitanizm, Küreselleşme, Rousseau, Kant.**Rethinking the refugee crisis: Cosmopolitanism and the legitimacy of difference****Abstract:** The refugee crisis, which we can say is a big problem for every society today, is being questioned again with the concept of cosmopolitanism. The focus at this point is the acceptance of the unlimited scope of human existence and the desire to engage in a non-hegemonic dialogue. Cosmopolitanism thus emphasizes new kinds of moral and political virtues and aims to develop a sense of global responsibility. In particular, the extraordinary interaction network we are in today and the effects it creates point to the normality of encountering those who are different from oneself and, as a result, necessitate the development of responsibility and goodwill between people. In this sense, the study focuses on the legitimacy of being different through cosmopolitanism and uses the ideas of Immanuel Kant (1724-1804) and Jean-Jacques Rousseau (1712-1778) as a basis.**Keywords:** Refugee crisis, Cosmopolitanism, Globalization, Rousseau, Kant.**JEL Classification:** F22, R23, N23**1. Giriş**

Belirli bir yerelliğin ya da grup içerisinde bulunmanın aksine kozmopolitanizm, dünyaya odaklanmaktadır. Bu bir anlamda ötekiliğe gerek duyulmayan sonsuz çeşitliliğe sahip bir evde olma

¹ Correspondence author: Department of Political Science and Public Administration, sedagoruroglu0@gmail.com.

düşüncesidir. Bu düşüncenin etik ve siyaset felsefesinde sistematik kullanımı oldukça önemlidir. Bu anlamda tek tek her birimizin eylemlerinin, herkes açısından nasıl sonuçlar doğuracağını dikkate almak gibi bir görevi vardır. Ancak kozmopolitanizmi zorlayıcı bir endişe haline getiren ve insanlar arasındaki bağlantıların olağanüstü bir biçimde büyümesinin yarattığı sorunlar da vardır. Bunlara rağmen çoğu düşünürün yaptığı gibi doğa durumuna dönmek ve düşünmeye oradan başlamak gerekmektedir (Calhoun, 2008, s. 428). Dolayısıyla ilk adımda mülteciler ile vatandaşlar arasındaki kalıcı barışın sağlanması adına insanlar arasındaki eşitsizliği kavramak ve bu kaynaktan hareketle dünya yurttaşlığı felsefesini sorgulamak gerekmektedir. Böyle bir sorgulama sürecinde kozmopolitanizm kavramının köklerine inmek ve neye işaret ettiğini anlamaya çalışmak doğru olacaktır. Stoacılarla başlayan süreç, Kant'ın bunu “dünya yurttaşlığı”na dönüştürmesiyle farklı boyutlara ulaşmakta ve günümüz mülteci krizine çözüm üretebilmek açısından önemini korumaktadır. Neticede Rousseau'yla başlayan ve insanlar arasındaki eşitsizliği çözümlene girişimi, Kant'ın yaklaşımı ile soyutluğun dışında yer etmiş olmaktadır. Bu anlamda çalışmada ilk olarak insanlar arasındaki eşitsizliğin kaynağından hareketle tarafların ötekisini oluşturan mülteciler ele alınmakta, ardından kozmopolitanizm kavramına ve Kant'la ulaşılan boyutlar üzerinden farklı olmanın meşruiyeti üzerinde durulmaktadır.

2. Eşitsizliğin öteki tarafı: “Mülteci”

1492 yılında Kolomb okyanusu geçip Amerika'yı keşfettiğinde, aynı zamanda bir ötekilik dünyası da keşfetmişti. Kolomb'un keşfettiği, kendi içinde var olan bir dünyanın aksine yabancı varlıklar, yabancı hareketler ve garip görüşleri içeren bir karşılaşmada yabancı varlıklar ile kendi kültürel eğilimi arasındaki çatışmaydı. Örneğin, gemisine doğru gelen barışçı yerliler için “hoş geldin” anlamında askeri marş çaldığında, bunun karşılığı ok yağmuru olmuştu. Bu anlamda onun en güçlü keşfi, bir yandan tanınmak olmuş diğer yandan ise ötekiliğin gizine dair olmuştur (Connolly, 2020, ss. 65-66). Bugün, toplumda karşılaştığımız önemli problemlerden biri bu ötekiliğin gizi, “mülteci krizi” ve bu krizin yarattığı korku şeklindedir. Bu korku, ahlakın koşulsuz buyruğu ile çatışmakta ve mülteciler toplum üzerinde büyük bir tehdit olarak görülmektedir. Bunu kendi yaşamlarımız üzerinden okuduğumuzda, çoğu zaman kendimizi bu şekilde çetin bir çatışmanın ortasında hakem olarak bulmaktayız. Bugünümüze baktığımızda, bu rolümüzden, ileri teknolojinin yarattığı duvarlar sayesinde korunmaya çalışmaktayız. Sosyal medya sayesinde “mülteci krizi”nden doğan acıları göz ardı etmeyi tercih etmekte ancak bunu yaşamın içerisinde yapabilmeyi başaramamaktayız (Bauman, 2021a, ss. 86-87). Kapımızı çalan mülteciler ile aramızdaki “bir yere ait olmaktan doğan farklılığın” bilinciyle geçmişe döndüğümüzde, toplumun temellerini inceleyen filozofların çoğunun doğa durumuna geri dönme gereğinden söz ettiğini görürüz ancak çoğunun bunu başaramadığını söyleyebiliriz. Rousseau'ya (2023) göre filozoflardan bazıları, burada sözü edilen doğa durumundaki insanın adalet ve adaletsizlik gibi kavramlara sahip olduğunu ileri sürmüştü; kimi düşünürler, insanların kendine ait olanı korumanın doğal hak olduğunu söylemiş ancak “ait olmanın” ne olduğunu açıklayamamıştır. Diğer yandan kimi düşünürler de en güçlü olanın, zayıf olan üzerinde otoritesinin doğal olduğunu ileri sürmüştü, bu anlamda bu kaynaktan hükmetmenin doğduğunu söylemişlerdir. Neticede hepsi, gereksinme, aç gözlülük ve baskıdan söz ederken, uygarlık öncesi doğal duruma işaret etmişlerdir. Diğer bir ifadeyle yabancı insandan söz etmişler ancak uygar insanı anlatmışlardır. Rousseau, insanın ilk dilinin, en evrensel, en enerjik ve tek dil toplanmış insanları ikna etme gerekliliği olmadan ihtiyaç duyduğu şeyin, doğanın sesi olduğunu söylemiştir. Doğanın bu sesi, büyük tehlikeler içerisinde yardım istemek için bir tür içgüdü ile yükseltildiğinden Rousseau, daha ılımlı duygulara geçildiği yaşamda bunun büyük bir kullanıma sahip olmadığını ileri sürmüştür. Ona göre, insanların düşünceleri genişlemeye başladığı ve birbirleri arasındaki ilişkiler arttığı zaman daha geniş bir dile ihtiyaç duyulmuştur. İhtiyaç duyulan bu dilin ve işaretlerin anlamları önceki bir belirlenmeye daha az bağlı olmuştur (Rousseau, 2023, ss. 79-80). O, insan türünde iki tür eşitsizliğin var olduğunu söylemiştir. Bunlardan biri, doğadan kaynaklanan yaş, sağlık, bedendeki güçler gibi doğal ya da fizik eşitsizlik; diğeri ise insanların onayı ile kurulmuş olan moral ya da politik eşitsizliktir. Bunlardan ikincisinde bahsedilen eşitsizlik, kimi insanların başkaları zararına yararlandığı eşitsizliktir. Diğer bir ifadeyle, bir insanın diğer insanlardan daha varsıl, daha saygın olmak ya da onlara boyun eğdirmek amacı taşıyan ayrıcalıklardan oluşmaktadır (Rousseau, 2023,

s. 37). Rousseau'nun düşüncelerini göz ardı etmeden, insanlara eşit değer vermenin ardında oldukça güçlü nedenlerin olduğunu söyleyebiliriz. Bu nedenlerden başlıcaları bir insanın diğeri kadar zorlayıcı ortak ihtiyaçları olduğudur: Korkuya yatkınlık, acı ve hayal kırıklığı gibi zayıf noktaların her insan için ortak olması tek başına eşitliği mümkün kılmaz ancak zorlayıcı nedenler olmadıkça eşitlikten yana güçlü bir karine oluşturmaktadır. Canlı, insancıl bir toplumsal yaşamın yaratılması, asgari olarak tüm insanlara eşit değer verilmesi ve onların iyi yaşamın temel gereksinimlerine ilişkin iddialarına eşit bir biçimde önem vermemiz anlamını taşımaktadır (Parekh, 2003, s. 5). Uzakta da olsa başkalarının acılarının yarattığı endişe, ahlaki bilincimizin ayrılmaz bir parçası haline gelerek belirsiz bir küresel topluluk anlayışı yaratmaktadır. İnsanoğlu artık yalnızca biyolojik bir tür olmanın aksine karşılıklı ilgi, ortak çıkarlar ve ortak kader ruhuyla birbirine bağlı olmakta; siyasi bir topluluğun tanımı olarak "biz", bu zamana kadar "onlar" olarak adlandırılanları sınırları içerisine dahil edecek şekilde genişlemektedir (Parekh, 2003, s. 11).

Dünya birbirine bağımlı hale geldikçe sürekli olarak, beklenmedik ötekilik biçimleriyle karşılaşmaktayız. Bu, tüm dünya toplulukları için ahlaki ve kültürel bir panik yaratmaktadır. Bu panik, kendi yaşamlarımızın çeşitliliğini bastırmaktadır. Diğer taraftan hem kendi hem de başkalarının kimliklerini homojenleştirmektedir. Bu şekilde her bir bireyi bir diğeri dışlayan düşman varlıklara dönüştürmektedir. Bu noktada ihtiyaç duyulan şey, insan varlığının sınırsız kapsamı ve çeşitliliğinin takdir edilerek hegemonik olmayan bir diyaloga girme isteğine sahip olabilmektir. Dolayısıyla küresel odaklı vatandaşlık, yeni türden ahlaki ve politik erdemlere çağrıda bulunmaktadır. Bu çağrı, insanın acısına karşı aktif bir sempati gerektirmektedir. Aksi takdirde çok daha acımasız ve şiddetli yıllar bizleri beklemektedir (Parekh, 2003, s. 16). Bu anlamda, yirminci yüzyılın son çeyreğinden bugüne kadarki süreci anlayabilmemiz ve çözüm üretebilmemiz için küreselleşme olgusunu kavramamız gerekmektedir. Bu noktada küreselleşme iki farklı anlamıyla ele alınmaktadır. İlk olarak iletişim ve ulaşım teknolojilerindeki büyük ilerlemeler ve buna paralel olarak insan haklarında oldukça olumlu gelişmeler; ikinci olarak ise sözü edilen olumlu özelliklerin aslında yalnızca emperyalist amaçların kılıfı olduğu düşüncesi şeklindedir. Bu anlamda bugün kozmopolitan düşünceler de genel olarak ikinci anlamıyla düşünülen küreselleşme olgusuyla ele alınmaktadır (İstanbullu Alisbah, 2022, s. 2493).

Günümüzde artık, dünyaya yaklaşımımızda 'Öteki'nin merkezi bir rol oynamadığını algılıyoruz. Bir şeye isim vererek onu bir noktada konumlandırmak; dili ve bilgisini hakimiyetimiz altında tutmak anlamını taşımaktadır. Fakat birçok düşünür özellikle, bizim dışımızdakilerle yüz yüze gelmenin dil'in sınırlarını kaldırdığını ve sorgulama alanımızın genişlediğini vurgulamaktadır. Mültecilerle kuracağımız somut bir ortaklık neticesinde dünyaya yönelik kesinlik algılarımız yıkılacak ve belirsizlik içerisinde yola koyulmuş olacağız. Bu anlamda uygarlığa ulaşmak adına yola çıkan zaman treninin rayında olduğu söylenemez ve ulaştığımız noktada "tek yol ileri" gibi bir anlayışla karşılaşmamız da pek mümkün olmayabilir (Chambers, 2019, s. 52). Dolayısıyla mültecinin, ülkesine dahil olduğu insanlarla bağ kurma hakkının evrensel olduğunu söyleyebiliriz. Zira yeryüzü tek bir tarafın hakimiyeti altında değildir ve mülteciyle yaşamının hoş görülmesi gerekmektedir. Mültecinin toplumdan reddedilmesinin olağan karşılandığı bir durumda buna karşılık savunmaya girişmesi de olağan karşılanmalıdır. Çünkü toplumdan dışlanmasıyla mülteci bunu "öz" olarak sindirmeyi kabul etmeyip, onu toplumdan dışlayıcı dışlamayı tercih edebilmektedir (Bauman, 2021b, s. 153). İnsanlar arasındaki şiddet ve saldırganlığın ötekinin üzerine atılmasıyla ve toplum içerisindeki her kötülüğün sorumluluğunun ötekine verilmesiyle "halk" arasında bir dayanışma yaratılmış olmaktadır. Bugün her toplum için söyleyebileceğimiz bir şey varsa o da mültecinin topluluğu yozlaştırdığı, ekonomiyi kemirdiği ve genel ahlak üzerinde tehdit yaratan bir düşman olduğuna dair inanç şeklindedir (Kearney, 2022, s. 55). Mülteciye yönelik tedirginliğin ardında ona karşı bilgilerimizin yetersizliği gibi bir neden vardır. Böyle güvensiz bir alanda kişi kendini soyutlama yoluna gitmektedir. Zira insan ancak, her zaman ulaşabildiği ve etkileşimde olabildiği insanlar arasında 'ev'indedir. Bu anlamda insanın kendisini 'uzakta' görmesi tercih edeceği bir deneyim olmayacaktır (Bauman, 2021b, s. 23). Örneğin bir ülkenin yerlileri, tanıdık bilgisine sahip olmadan ayakta kalamayacaklarına inanabilmektedir. Tanıdıklık bilgisinin ortadan kaldırılması durumunda yerelin karakteri aşınmış olmakta ve kimlik ile öz imajlarına dair derin bir belirsizlik oluşmaktadır. Ancak kozmopolitlere baktığımızda onların bu şekilde bir tanıdıklık bilgisine ihtiyaçları yoktur. Onlar için toplumsal düzenin yeniden haritalandırılması için grup sınırlarının çöküşü yeni

imkanların yolunu açmaktadır. Tanıdıklık bilgisinin sınırlamaları ve hakimiyeti olmadan kozmopolitlerin yönetsel amaçlarına ulaşması daha kolay olmaktadır (Ossewaarde, 2007, s. 373). Sözü edilen tanıdıklık bilgisinin aksine mülteci krizi ve bundan doğan olaylara dair mazeret olarak sunulan bilgisizliğin günümüzde artık pek bir anlamı yoktur: Sessiz kalmak, suçu kabul etmektir. Kozmopolitanizm, insanların vicdanını açık tutmak adına, yerel halkın yabancılarla ilişki kurması noktasında iyi niyetlerini geliştirmeyi, sosyal farklılıklara bakmadan yabancıların kaderi konusunda küresel bir sorumluluk duygusu geliştirmeyi amaçlamaktadır (Ossewaarde, 2007, s. 376).

3. Kozmopolitanizm kavramı ve toplumda kalıcı barışın sağlanması

Kozmopolites terimi, perspektif olarak aralarında gerilim barındıran iki kelimedenden; kosmos (evren) ve polites (vatandaş) kelimelerinden oluşmaktadır (Benhabib, 2017, s. 23). Kozmopolitizm yalnızca devletlere ve siyasi topluluklara önem verildiği bir dünyanın aksine, siyasi düzenin kültürel, etik ve yasal temellerinin ortaya çıkarılması için uğraşmaktadır. Bu, Stoacıların kendilerini kozmopolit - insanlarla çevrili bir dünyada yaşayanlar ve yalnızca tesadüfen siyasetin içinde olanlar- şeklinde tanımlamalarına kadar geriye gitmektedir (Held, 2003, s. 469). Diogenes Laertius, kozmopolitin yaşadığı kentte kendini evinde hissetmediğini ileri sürmüş ve esas meselenin kozmopolitin kentlerin tamamına yönelik bir kayıtsızlık içerisinde olduğunu söylemiştir. Bu anlamda kozmopolites göçebedir ve aidiyeti insan kentine değil doğa ve evrene karşı olmaktadır. Kiniklerin benimsemiş olduğu kozmopolitizmi göçebelik biçimi olarak kavrayan ve insan kentine kayıtsız olan negatif kozmopolitizm yaklaşımı, Stoacılar tarafından farklı biçimiyle ele alınmıştır. Her bir kentte insan nomos'ları birbiriyle bağdaşacak durumda değildir ve dolayısıyla burada tüm insanlar için ortak olan bir şeyden söz etmek gerekmektedir. Buradaki ortaklığın asli unsuru nomos değil, insanlara akıl bahşeden logos'tur (Benhabib, 2017, s. 24). Yunan ve Roma düşüncesinde hem pozitif hem de negatif yönleriyle karşılaştığımız kozmopolites, düşünsel olarak ve uygulamada da mevcut kentin gelenek ve yasalarıyla mesafelidir. Bunu yaparken gelenek ve yasaları, akıl veya doğa gibi aşkın geçerliliğe sahip bir temelden hareketle yargılamaktadır. Kozmopolit, kentin sıradan insani bağlarının ötesinde yer alan bir yaklaşıma sahiptir ve bu nedenle kentlerine bağlı insanlar için kuşku yaratan bir nesne durumundadır. Burada, sınırları belirli bir topluluğa ait olmak ile kozmopolitizm arasında kayda değer bir gerilim vardır. Ancak 18. yüzyılın sonlarında Kant tarafından bu terim, Stoacı anlamıyla yeniden canlandırılmıştır. Bunun yanı sıra Aydınlanma projesinin merkezine yerleştirilecek bir anlamda ele alındığında bu terim dönüşüm geçirerek, vatandaşlığın inkârı olmanın dışına çıkmış ve "dünya vatandaşlığı" şekline bürünmüştür (Benhabib, 2017, s. 25). Kozmopolit teriminin "dünya vatandaşlığı"na dönüşmesi, Kant'la birlikte söz konusu olmuştur. Bu anlamda bu terimin pozitif, ancak yanılma potansiyeline de sahip bir normativite şeklinde ele alınmasının ardında ne olduğunu anlayabilmek için Kant'a dönülmesi, bunun yanı sıra Kant'ın ötesine gidilmesi gerekmektedir. Burada, Kant'a dönmek ile ötesine geçmenin anlamı oldukça önemlidir. Zira, Kant'ın kozmopolitizm düşüncesi, Batı'nın emperyalist yayılmasıyla arasındaki ilişkiye rağmen uluslararası hukuku, devleti aşan bir biçimde, bireyleri de içine alan adil bir düzen şeklinde dikkate alınması için alan yaratması noktasında önem taşımaktadır. Kant'ın açmış olduğu bu alan daha sonra, özellikle 1948 sonrasında geliştirilen insan hakları hukukunda zirveye çıkmıştır. Benhabib bu noktada kozmopolitanizmin geçirmiş olduğu dönüşümlerin mevcut problemleri çözmediği ya da ortadan kaldırmadığını ancak bu dönüşümlerin birlik ve çeşitlilik üzerine daha odaklı düşünme imkânı yaratan bir "hukuk yaratımı" (jurisgenerativity) uzamının ortaya çıkmasını mümkün kıldığını söylemektedir (Benhabib, 2017, s. 25). Dünya yurttaşlığı hukukundan söz edildiğinde bu yol, hukukun temsil edildiği fantastik ve abartılı bir yol değildir. Aksine, yazılı olmayan bir yasanın tamamlanabilmesi için bir gerekliliktir. Kant'ın (2023) dünya yurttaşlığı hukukuna dair sözleri şu şekilde olmuştur: Bu hem devlet hukuku hem de herkese açık insan hakları olarak devletler hukukunu içermektedir ve böylelikle kendisine mütemadiyen yaklaşılabilecek ebedi barış, yalnızca zikredilen şartların sağlanmasıyla gülen yüzünü gösterecektir.

Kant'a (2023) göre bir arada yaşayan insanlar arasındaki barış durumu, doğal bir durum (status naturalis) değil, aksine savaş halidir. Başka bir anlamda, sürekli bir düşmanlıktan söz edilmese de her zaman için geçerli olan bir tehdit durumu vardır. Düşmanlığın tam anlamıyla ortadan kaldırılması

garanti altına alınmadığından, barışın mutlaka inşa edilmesi gerekmektedir. Bu şekilde güvenli bir durum, komşular tarafından birbirleri için oluşturulmadığı sürece -ki bunu yapabilmek yalnızca hukuk düzeni ile mümkündür- herkes birbirine yönelik düşmanca bir davranış içerisinde olmakta ve öteki de bu duruma mecbur kalmaktadır. Kant'ın yaklaşımına mültecileri dahil ederek baktığımızda ona göre, yabancının hayatının tehlikede olmaması şartıyla, ülkeye girme isteğine karşı çikilabilir. Ancak, yabancının bulunduğu yerde barış olduğu sürece, kendisine düşmanca muamele yapılamaz. Burada önemle altı çizilmesi gereken yer, sözü edilen şeyin misafirlik hakkı olmadığıdır. Yabancının bir müddet hane üyesi olabilmesi için özel bir anlaşma yapılmasından bahsedilmektedir. Zira bütün insanların toplum hayatında yerinin olmasını sağlayacak bir ziyaret hakkının varlığı söz konusudur. Dünya üzerinde, ortak kullanım alanları hakkı, sınırsız olarak işgal etmeye uygun olmadığı için, insanların bir arada yaşamak noktasında karşılıklı saygı içerisinde olmaları gerekmektedir (Kant, 2023, s. 51). Rousseau'nun bu anlamda ileri sürdüğü istekleri olmuştur. İsteklerini sıralarken o, özgür yaşamak ve yine özgür ölmekten söz etmiştir. Başka bir ifadeyle burada, yasalara olan bağlılıkla, herhangi birinin bir diğerinin boyunduruğu altında olmayacağı ancak yasal boyunduruğu da silkip atamayacakları bir biçimde yasalara boyun eğerek yaşamak ve ölmekten söz etmektedir. Dolayısıyla devlet içinde tek bir kişinin bile kendisini yasanın üstünde olduğunu söylememesi gerekmektedir. Bununla birlikte Rousseau, hiç kimsenin devlete yasa dışında bir şeyi kabul ettirmemesini söylemektedir. Zira, bir hükümetin kuruluşu ve yapısı nasıl olursa olsun, orada bulunan insanlardan biri bile yasaya boyun eğmezse bütün ötekiler zorunlu olarak o bir kişinin insafına bağlı hale gelecektir (Rousseau, 2023, s. 14).

Kant'ın geliştirdiği yaklaşım uluslararası hukuk alanında ve çağdaş siyaset felsefesi yaklaşımlarında önemli bir yer bulmuştur. Bunun somut örneklerinden biri, uluslararası insan hakları hukukunun temel belgelerinden biri olan Cenevre Sözleşmesi adıyla bilinen Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşmenin (1951) 33. maddesinde yer alan 'geri çevrilememe ilkesi' (non refoulement)'dir (TBMM, 2023). Bununla birlikte çağdaş kozmopolitan yaklaşımlarının kimilerinde Kant'ın bu evrensel konukseverlik ilkesinin izleri görülmekte, kimileri de bu fikirle hesaplaşmadan yol almamaktadır. Bu noktada Appiah'ın düşüncesinde de yabancı ile kurulan ilişkiler ve bu ilişkilerin niteliği de Kant'ın fikirlerinden temellenmektedir (İstanbul Alisbah, 2022, s. 2493). Ülkeye girmek isteyenlerin "mahvolma" (Untergang) tehlikesi içindelerse geri çevrilemeyeceklerine dair sözleşmede yer alan ilkenin gereği olarak imzacı ülkeler mülteci ve sığınmacıları, yaşamlarının ve özgürlüklerinin tehlikede olduğu bir durumda geri gönderemezler. Ancak bu noktada egemen iktidarın denetlenmemiş bir unsuru söz konusudur ki bu da Jacques Derrida'nın düşüncesinde rastladığımız konukseverliğin kendisiyle birlikte her zaman için tehlikeli bir belirsizliği getirdiğidir. Zira ev sahibi, evine gelen misafirin düşmanca bir niyeti olmadığından nasıl emin olabilir? (Benhabib, 2017, s. 26). Kant, "konukseverlik" teriminin garipliğinden söz ederek, "bu bir hayırseverlik meselesi değil bir hak sorunudur" der. Daha net bir ifadeyle konukseverlik, ülkeme gelen kişilere gösterebileceğim iyilikseverlik ya da cömertlik gibi yakınlık erdemi şeklinde anlaşılmalıdır. Kant'a göre konukseverlik, dünya cumhuriyetinin potansiyel katılımcısı olarak gördüğümüz sürece tüm insanlara ait bir haktır. Bu anlamda konukseverlik hakkı, yönetim biçiminin sınırlarında yer etmiştir. Bu hak ile üyeler ve yabancılar arasındaki ilişkiler düzenlenmiş olmakta ve bununla birlikte artık siyasal evrenin sınırlarından söz edilmemektedir. Başka bir deyişle, konukseverlik hakkı, insan hakları ile yurttaşlık hakları arasındaki boşluğa, varoluşsal olarak üzerimizde olan insanlık niteliği ve cumhuriyetlerin üyeleri olduğumuz müddetçe bize ait olan haklar arasındaki boşluğa konumlanmaktadır (Benhabib, 2018, s. 37).

Kant (2023), ülkeler arasındaki kalıcı barışın ön maddelerinin birinci maddesinde, içerisinde gizlenmiş bir madde bulunan ve gelecekte savaşa yol açabilecek bir antlaşmanın barış sözleşmesi olamayacağından söz etmiştir. Böyle bir antlaşma ancak, düşmanlıkları ertelemekte ve barışı değil, kısa süreli ateşkesi sağlamaktadır. Ona göre bir barış sözleşmesinden söz edebilmemiz, gelecekte ortaya çıkma ihtimali bulunan, bunun da ötesi akla gelmeyen her türlü savaş nedenini ortadan kaldıracak mahiyette olabilmesiyle mümkündür. Ülkeler arasındaki kalıcı barışın nihai maddelerinin birincisinde Kant şöyle yazmıştır (2023): Cumhuriyetçilik; birincisi, bir toplumun üyelerinin -insanlar olarak özgürlük ilkeleri bakımından; ikincisi, -uyruklar olarak- tek bir ortak anayasaya bağımlılık ilkesi

bakımından; üçüncüsü, -vatandaş olarak- eşitlik yasası çerçevesinde kurulmuş anayasa olması bakımından, bir halkın tüm yasal mevzuatının dayanması gereken kadim sözleşme fikrinden doğan tek düzendir.

Kozmopolitanizm, ulus-devletlerin yabancıları dışlama ve kendi ulusal çıkarları adına hareket etme hakkını reddetmekte; yabancıların dışlanmamasına, ulusal ve siyasi birliğin üzerinde öncelik tanıdığı için ulusal düşman ihtimallerini ortadan kaldırmayı tercih etmektedir. Dolayısıyla kozmopolit hukuk, ulus devletlerin algılanan siyasi düşmanlara savaş açılmasının yeniden düşünülmesinin önemine vurgu yapmış olmaktadır (Ossewaarde, 2017, s. 381). Bu noktada devletler olarak halklar, tek tek insanlar gibi ele alınmalıdır. Zira doğal durumda, yasalarla belirlenmiş kurallar olmadığından bir arada bulunmaktan ortaya çıkan karşılıklı zararlar olmuştur. Bu anlamda ülkelerin karşılıklı talepleri yerine getirilerek herkesin güvenliğinin sağlanmasını amaçlayan yurttaşlığa uygun bir anayasaya geçilmelidir. Burada Kant'ın sözünü ettiği şey, milletler devleti olmanın aksine bir milletler birliği olmasıdır. Bu noktada bu şekilde çelişkili bir durumun yaşanması kaçınılmazdır. Zira her devlette bir tarafta kanun yapanlar diğer tarafta ise halk vardır ve bunların arasında bir ilişki bulunmaktadır. Kant burada bir çelişkinin varlığından söz etmektedir. Bu, birçok milletin bir devlette yeni bir millet oluşturması düşüncesi gerekli şartlarla çelişmektedir. Çünkü burada halkların karşılıklı hakları göz önünde tutulmalıdır. Aksi takdirde toplumlar farklı ülkeleri temsil ettikleri müddetçe onların birleşiminden söz edilemeyecektir (Kant, 2023, ss. 45-50): Birbiriyle karşılıklı ilişki içinde olan ülkeler için, savaştan başka bir şey içermeyen kanunsuz bir durumdan çıkmaktan başka bir akıl yürütme yolu olamaz. Tek tek insanların vahşi özgürlüklerini terk ederek, genel kanunların yaptırımına razı olmaları ve böylelikle dünyanın bütün halklarını kapsayacak biçimde -şüphesiz sürekli büyüyen- bir dünya devleti inşa edebilirler. Ancak devletler hukuku fikri bakımından düşünüldüğünde, bu konudaki düşüncede doğru olanın hipotezde reddedildiği anlaşılmaktadır. Bu ise dünya cumhuriyeti hakkındaki olumlu düşüncenin yerine, sadece savaşa karşı durmak için olumsuz bir alternatif olarak düşünülebilir. Sürekli genişleyen birliğin sürekli kopma tehlikesi olsa da yasadaki çekinen, düşmanca eğilimlerin yayılmasını önler.

İnsanlar, kendi refahlarının sağlanması noktasında eşit haklara sahiptir. Burada sözü edilen refahın üç bileşeni vardır: Bunlardan ilki, var olmadıkları durumda yaşamının ve gelişmenin mümkün olmadığı sosyal koşullar; ikincisi yaşamları üzerinde planlama yapabilme, düşünme, yansıtma ve kendini sınırlama kapasitesine sahip olma; üçüncüsü ise kişinin kendi hayatına hâkim olabilme arzusu, yaşama isteği, öz değer duygusu gibi temel dürtülerdir. Bu temel dürtülerin yokluğu durumunda kişi, kendini gösterme, geliştirme ve yeteneklerini kullanma eğiliminden uzaktır. Kişi, ancak bu kapasitelerini geliştirdiği müddetçe anlamlı ve iyi yönlendirilmiş bir yaşam sürdürmektedir. Aksi bir yaşamın içerisinde kişi, potansiyelini gerçekleştiremeyeceği için, yoksulluk, terör, işkence, sistematik aşağılama, ağır çalışma koşulları içerisinde özünü kaybedecektir. Tüm bu sonuçları, kötülük olarak kabul etmemek ahlaki bir ihanetin altını çizmektir (Parekh, 2003, s. 6). İnsan, bir diğerini kendisine benzediği için haklara sahip bir varlık olarak görürse, bu durumda onu farklı kılan temel bireyselliğini inkâr etmiş olacaktır. Başka bir açıdan, insan bir diğerini ondan çok farklı olduğu için hak sahibi bir varlık olarak görmeyi reddederse öyle bir durumda ortak insanlığı inkâr etmiş olmaktadır. Bu noktada “genelleştirilmiş öteki” yaklaşımıyla, ‘ben’ dışındaki her bireyin, kendimde görmek istediğim hakların ve görevlerin hepsine sahip olduğu kabul edilmelidir (Benhabib, 2017, s. 86). Bu yaklaşım dikkate alındığında öteki, somut kimliğinden soyutlanmış olmaktadır. Herkes, karşımızdan beklediklerimizin aynısını bizden bekleme hakkına sahiptir ve bu normlara uygun muamele edildiğinde kişilerin şahsında tüm insanlığın hakkı teyit edilmiş olur. “Somut öteki” yaklaşımı ise, her varlığı, somut bir geçmiş ve kolektif bir kimlik temelinden değerlendirmektedir. Bu yaklaşımın benimsenmesi durumunda kişiler arasındaki ortak yönler paranteze alınarak bireyselliğe odaklanılmaktadır. Bu noktada ötekiyle kurulan ilişki, hakkaniyet ve tamamlayıcı karşılıklılık normları tarafından belirlenmektedir. Bu anlamda kişiler arasındaki farklılıklar birbirini dışlamanın aksine birbirini tamamlamaktadır. Dolayısıyla bu normlara uygun davranıldığında insanlığın ötesinde insani bireysellikleri de teyit edilmiş olmaktadır. Bu iki yaklaşım daha net bir biçimde ifade edilecek olursa, “genelleştirilmiş öteki” yaklaşımı saygı normunu, “somut öteki” yaklaşımı ise dayanışma deneyimlerine işaret etmektedir (Benhabib, 2017, s. 87).

Günümüzde artık dünyayla aramızdaki ilişki, Öteki'nin net bir biçimde konumlandırıldığına aksine başkasına gönderme yapmayan bir sarmaldan ibaret bir biçime dönüşmüştür. Böyle bir ilişki ötekine yönelik korku ve tiksintiyle yaklaşarak ondan beslenilmesinin imkanını yok etmektedir (Baudrillard, 2019, s. 38). Ötekiyle, iki tekil kişinin paylaştığı küçük özellikler paylaşılabilir. Bu küçük özellikleri insanların evrensel olarak ele alamaması da farklılıkların büyüklüğü insanları bir araya getirebilir. Dolayısıyla bir araya gelmek için paylaşılan özelliklerin evrenselliğine ihtiyaç yoktur. Bu noktada kozmopolit merak, iki tekil kişinin paylaştıklarının ötesinde, birbirimizden öğrenebileceğimizin imkanının merakıdır. Teoride, kültürlerarası iletişim sorunları çözülemeyecek denli büyük görülebilmektedir. Ancak bu sorunlara antropolojik olarak baktığımızda ve yabancı soyut olmanın ötesine taşındığında, onu sosyal yaşamın sınırlarına dahil edebiliriz (Appiah, 2017, ss. 112-114). Bu anlamda Eric Hobsbawm henüz “göç krizi”nden söz edilmeyen dönemde, bugün problem olarak görülen mülteciler için şu sözleri söylemişti (Bauman, 2021a, s. 55): Kitlesele ve çeşitli hareketlere, göçe ve insanların taşınmasına dayanan kentleşme ve sanayileşme bir toprağın temel etnik, kültürel ve dilsel açıdan homojen bir nüfus tarafından sahiplenildiğini temel alan milliyetçi varsayımın altını oyar. ABD’de 1890’lardan, Batı Avrupa’da ise 1960’lardan beri göç alan ülkeler ve bölgelerdeki yerli nüfusun yabancıların kitlesele akınına karşı keskin yabancı düşmanı ve ırkçı tepkiler vermesine maalesef aşınayız. Ancak yabancı düşmanlığı ve ırkçılık tedavi değil, semptomdur. Karışmamış bir ulusa dönüş hayali kuran retorik ne derse desin, modern toplumlardaki etnik topluluklar ve gruplar bir arada yaşamaya yazgılıdır.

4. Mülteci olmanın kozmopolit meşrulaştırılması

Günümüzde büyük teknolojik gelişmeler ve hızla artan küresel bağımlılık dünyanın bir noktasından diğer bir noktasında olan insanları yakınlaştırmış ve çıkarlarını da birbirine bağlamıştır. Bugün her bir eylemimiz doğrudan ya da dolaylı olarak birbirini etkilemekte ve bizler ahlaki varlıklar olarak bu eylemlerden ortaya çıkanlara kayıtsız kalamamaktayız. Ahlaki çıkarların birbirini etkilediği gibi, politik çıkarlar da iç içe geçmiş durumdadır. Dünyanın herhangi bir yerinde sivil otoritenin çöküşü, kapılarımızı çalan bir mülteci akınına yol açmaktadır. Bu insanları görmezden gelmeyi seçebiliriz ancak bir taraftan da ahlaki duyarlılığımızın kabalaştığına inanırız (Parekh, 2003, s. 10). Oysa uzun zaman öncesine dönüp baktığımızda, çok eski atalarımızın yedikleri ya da giydikleri her şeyin, ibadet ettikleri her tapınağın ya da kullandıkları her gerecin kendileri tarafından yapıldığını söylemek gerekmektedir. Böyle bir dönem içerisinde bilgi ya atalarından ya da kendi deneyimlerinden gelmekteydi. Bu anlamda bizi biçimlendiren ve içinde olduğumuz dünya tam da bu dünyadır (Appiah, 2017, s. 9). İlkel insanlar, kendileri tarafından oluşturdukları bir kanuni sınırlandırılmaya bağlı olmanın aksine, sürekli olarak savaşmak için kanunsuz bir özgürlüğe bağlıdır. Bizim gözümüzden onlar, çılgınca bir serbestlik içerisinde oldukları ve “hor görülmeyi” hak etmektedirler. O halde, tam da bu noktada her biri bir devlet oluşturmuş uygar milletler, hor gördükleri, kaba ve yontulmamış insanlığı temsil eden ilkel insandan ayrılmalı ve böylesi “aşağı” bir durumdan çıkmanın çaresine bakmalıdır (Kant, 2023, s. 46).

Küresel çağın bir ahlak anlayışı olarak kozmopolitizm, her zaman için grup bağlantılı olan özcu kimlikleri gayri meşru duruma getirmektedir. Bununla birlikte yerel bağlılıkları daha yüksek bir amaç olan insanlığa boyun eğdirmiş olmakta; insanlardan yerel, somut ve ayrıcalıklı bağlar olmadan hayatta kalmayı ve gelişmeyi beklediğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, bilgisizlik ve yabancı korkusunu, dünyanın parçası olma iradesinin eksikliğine bağlamaktadır (Ossewaarde, 2007, s. 384). Bu irade eksikliği nedeniyledir ki çoğu toplum mültecilere karşı, onları günah keçisi olarak seçmek adına kurban mitleri üretmektedir. Bu anlamda çaba gösterenler, toplumda yer alan herhangi bir problemde sorumlu gördükleri mültecileri, ülkelerinden kovmayı seçmektedirler. Dolayısıyla bir ülkenin vatandaşları için sağlıklı bir topluluğun yaratılması ancak mültecinin dışlanmasıyla mümkün hale gelebilmektedir (Kearney, 2022, s. 41). Onlar bizim için bir nevi canavarların simgelediği gibi, aşırılık deneyimlerinin simgesidir. Diğer bir anlamda değerlerimiz ve kültürümüz üzerinde olumsuz etkiler yaratacağına inandığımız, bizim tarafımızda malumu meçhulle tehdit edendir. Mülteci, bulunduğu yerden kovularak bir anlamda cennete ya da cehenneme sürülmektedir. Bu noktada Kearney’in (2022) canavar simgesi

anlamıyla ele aldığımızda mülteci, egomuzu yıkan ve buna tam anlamıyla hâkim olamayacağımızın göstergesidir.

Bugün insanlar, belirli bir siyasi topluluk içine doğmakta ve doğdukları bu topluluğa ve topluluğun yurttaşlarına özel bağlarla bağlanmaktadır. İnsanların, kolektif yükten üzerlerine düşen görevin sorumluluğunu yerine getirmeleri gerekmektedir. Örneğin toplumların, üzerinde yaşadıkları toprağın bütünlüğünü sağlamak, ortak haklar ve yükümlülükler sistemini korumak ve karşılıklı güven ortamını oluşturabilmek noktasında ortak çıkarları bulunmaktadır. Yaşadığı topluluğun içine doğan insan, aynı topluluk tarafından şekillendirildiği için onunla özdeşleşmeye ve kimliğini bu kaynak üzerinden tanımlamaya eğimli olmaktadır. Kişi, bağlı olduğu bu topluluğa özel bir sorumluluk hissetmekte; payına düşen ideali karşılayıp karşılamadığı durumda gurur ya da utanç duygusu taşımaktadır (Parekh, 2003, s. 8). Bu noktada Appiah'ın düşüncesi temelinde diyebiliriz ki, insanın kimliğinin toplumsal ilişkiler bağlamında oluştuğu düşüncesini göz ardı etmeden, evrensel insanın yanı sıra tikel bağlılıklara verilen önemi de vurgulanmaktadır. Kişi geniş yapılanmalara olduğu gibi dar topluluklara karşı da bir aidiyet içerisindedir. Tam da bu noktada insan, kendi kimliğini burada sözü edilen dar ve geniş yapılanmalarda edindiği yer çerçevesinde yaptığı tercihler üzerinden şekillendirmektedir. Appiah'ın yaklaşımı eşliğinde, evrensel insani özümüz ile yerelliklerimiz arasında yapacağımız seçimin doğru olmayacağını ileri sürerek bu iki taraftan aynı anda faydalanabileceğimiz bir düşünce geliştirmenin mümkün olduğu söylenmekte ve bunu desteklemek için küreselleşme olgusunu incelemekle başlamak önemli olmaktadır (İstanbullu Alisbah, 2022, s. 2493). Parekh'e (2003) göre küresel odaklı vatandaşlık, siyasi toplulukların gerçekliğini yenilenmiş biçimiyle tanımakta ve kozmopolitanizmin aksine enternasyonalizmi gerektirmektedir. Burada enternasyonalizm, milliyetçiliğin ve kozmopolitanizmin temelinde yer alan ahlaki dürtüleri önemsemekle birlikte aynı zamanda bunların patolojilerinden kaçınmaktadır. Bir taraftan milliyetçiliğin, kendi topluluğuna duyduğu sevgi ve saygıyı genişletmekte; diğer taraftan da küresel görevlerimizin altını çizmekle birlikte onun tehlikelerinden uzak durmaktadır. Zira kozmopolitanizm, kişinin içinde yaşadığı topluluğa ilişkin özel bağlarını göz ardı etmekte gerekli olan ahlaki enerjiyi üretemeyecek kadar soyut kalmaktadır. Milliyetçilik ve kozmopolitanizm birbirini beslemekte ve güçlendirmektedir. Zira birinin sınırlanması diğerine sahte meşruiyet kazandırmaktadır. Bu noktada Parekh'e göre enternasyonalizm bu ikisi arasında aracılık ederek daha iyi bir alternatif sunmaktadır.

Küreselleşme, halkları ve ulusları birbirine bağlamakla kalmamış, aynı zamanda yeni düşmanlık biçimleri de yaratmıştır. İletişimin küreselleşmesi insanlar arasında karşılıklı anlayış oluşturmakta ancak bununla birlikte ortak noktalar ve farklılıkların önemi de vurgulanmaktadır. Siyasetin koşulları ve doğası değişmiştir. Ulusal kültür ve gelenekler gibi kozmopolitanizm de kültürel ve politik bir projedir ancak aradaki fark, kozmopolitanizmin bölgesel ve küresel çağımıza daha iyi uyarlanmış olduğudur. Ancak bu düşünceyi destekleyen argümanlar dünyanın çoğu yerinde hala kamusal alanda dile getirilmemektedir (Held, 2003, s. 479). İnsanlar küçük gruplardan daha büyük toplumlar kurmaya başladığında bile bir grup diğer grupların yaşamlarına dair çok fazla bilgiye sahip değildi. Bununla birlikte bir grup diğer bir grubun yerel yaşamını pek etkilemiyordu. Ancak geçen birkaç yüzyılla birlikte insan topluluklarının tek bir ticaret ağına dahil olmasıyla, her birimizin dünyanın herhangi bir yerindeki bir insanla temas kurabileceği, daha da ötesi o kişi üzerinde önemli etkiler bırakabileceği bir noktaya ulaştık. Böyle bir dönemde ortaya çıkacak bir özensizlik sonucunda karşı tarafa zarar verebiliriz. Bunu, hükümetlerin bizim adımıza uygulamaya geçirdiği politikalar üzerinden okumaya çalışırsak, iyi ve kötüye dair tüm olasılıklar ölçüleri aşarak büyüyecektir (Appiah, 2017, s. 10). Bugün, grupların çıkarları oldukça çeşitli olsa da çok taraflılığın güçlendirilmesi, küresel kamu mallarının sağlanması için yeni kurumların inşa edilmesi, küresel piyasaların düzenlenmesi ve hesap verebilirliğin derinleştirilmesi gerekmektedir. Sözü edilen hedefler etrafında ne kadar birleştirilebileceği ve şiddetli muhalefetin üstesinden ne kadar gelinebileceği henüz bilinmemektedir. Bu noktada riskler oldukça yüksektir ancak kozmopolit yönetim ve sosyal adalet arzuları gerçekleştirilebilirse insan güvenliği ve kalkınmasına yönelik potansiyel kazanımlar da aynı şekilde yükselecektir (Held, 2003, s. 480). Kozmopolit için insan çeşitliliğinin önemi oldukça büyüktür. Zira ona göre insanın, yaşamını başkalarıyla partnerlik içerisinde biçimlendirmek amacıyla ihtiyaç duyduğu tercihlerin sahibi olmak gibi bir hakkı olduğunu düşünmektedir (Appiah, 2017, s. 118). Kozmopolit çok taraflılığın başlangıç noktası 'örtüşen kader

topluluklarından' oluşan bir dünyadır. Burada, birbirine bağlı bir dünyanın karmaşık yapılarına dair bir farkındalık vardır ve bu anlamda mekânsal olarak sınırlandırılmış siyasi alanlar için bu karmaşa uygun görülmekte ama aynı zamanda daha kapsamlı kurumların gerekliliği üzerinde de durulmaktadır (Held, 2003, s. 475). Dolayısıyla kozmopolitizm anlayışında iç içe geçmiş iki düşüncenin varlığını görmekteyiz. Bu düşüncelerden biri, ötekilere yönelik sorumluluklarımızın olduğudur ki burada sözü edilen sorumluluk, akrabalık ve buna benzer ilişkiler kurduğumuz kişiler ve bunun da ötesi yurttaşlıkla gelen resmi bağların ötesindeki sorumluluklardır. İkinci düşünceye baktığımızda ise yalnızca insan hayatının değerine değil, aynı zamanda her insanın hayatının değerine önem verilmektedir. Bu noktada tek tek insanların hayatlarının ciddiye alınmasının ardında yatan anlam, o insanlara değer katan gelenek ve inançları ciddiye almak şeklinde olacaktır. Bu anlamda insanlar farklıdır ve kozmopolit bu farklılıkları bilmektedir. Bu çeşitlilik içerisinde her kişiyi ya da her toplumu tek bir yaşam modelinde birleştirmek, arzu duyulacak bir şey olmamaktadır. Ötekilere ve ötekilerin bize karşı sorumlulukları olmakla birlikte herkes kendi yolundan gitme hakkına sahiptir. Bu noktada kozmopolitizm, evrensel olarak duyulan kaygı ile farklılıklara duyulan saygı arasındaki çatışma için bir çözüm olmanın aksine bir meydan okuma şeklinde ele alınabilir. Burada sorulması gereken esas soru şudur: Dünya vatandaşı, bu fikri ne kadar ileriye taşıyabiliriz (Appiah, 2017, s. 13).

Appiah'ın yaklaşımına göre, uluslar icat edilmiş olsa da ulus ve ulus altı bağlılıklarımız gerçektir. Bu gerçeklik insani ihtiyaçların ürünü olması açısından önemlidir. Bu anlamda kozmopolitizm, bu bağlılıkları aşmanın aksine bunların içerisine tercihlerimizi ekleyerek insanlığa karşı temel yükümlülüklerimizi unutmamak şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu anlayışa göre kozmopolit olmak, bir yandan insani çeşitliliği desteklemek, ötekiyle dayanışmak, diğer yandan ise yerel bağlılıklardan kopmamaktır. Zira insan, tam da bu iç içeliğin bir parçasıdır (İstanbul Alisbah, 2022, s. 2496). Bu anlamda kozmopolitler, evrensel hakikate olan inançlarıyla, hakikati bulmanın zorluğuna dair gerçekçi bir konumdadırlar. Bağlı oldukları en önemli hakikat, her insanın bir diğerine karşı sorumluluk taşıdığıdır. Onların bu yaklaşımına göre herkesin önemli olduğu bir temel anlayış vardır ve bu anlayış onların hoşgörülerinin kapsamının sınırlarını çizmiş olmaktadır. Kozmopolit ile kozmopolitizm karşıtı arasında ilkesel bir ayrıma gidilecek olursa bu noktada hakikat ile hoşgörüden bahsetmenin ötesine geçilmelidir: Kozmopolit bağlılık, çoğulculuğa bağlılıktır (Appiah, 2017, s. 156).

Appiah, kozmopolitizmi küreselleşme ile özdeş görenlere yönelik iki cevap vermektedir: Ona göre küreselleşme son yüzyılın meselesi olmamakla birlikte kültürel homojenleşme insan toplumlarının doğasında yer almamaktadır. Küreselleşme, olumsuz sonuçlar yaratsa da insan toplumlarının doğal bir niteliğidir. Dolayısıyla, küreselleşme insanlık tarihinin değişmez bir özelliği olmuş ve olmaya devam edecektir. Bir toplumun kültürü bir diğeri üzerinde etkiler bırakacak ve hareketten kaynaklanan etkileşim sonu olmayacak bir biçimde devam edecektir (İstanbul Alisbah, 2022, s. 2494). Kozmopolit insanların etrafı kültürel farklılıklarla çevrili olsa da onlar kendilerini buna kaptırmamaktadırlar. Kozmopolit için kültürel farklılıklar gereksiz olduğu için esnektir ve kendini mevcut bağlılıklardan uzaklaştırmak anlamında nesnelidir. O her yerde yabancıdır ve herhangi bir gruba ya da yere uyum sağlamasına gerek yoktur. Zira kozmopolit, bilgilerini yerel etki ve bağlılıklardan ayrı olarak, esnek bir biçimde küresel düzene göre ayarlayabilmektedir (Ossewaarde, 2007, s. 374). Grup yaşamı, fetihle, ırkçılıkla ve dar görüşlülükle güçlü bir biçimde bağlantılıdır ve bu nedenle kültürel modeli her zaman kötü olmuştur. İleri teknolojinin küresel bağlamını düşündüğümüzde milliyetçilik artık insanlığın hayatta kalması için bir tehdit haline gelmiştir. Bir zamanlar Amerikalıları Kızılderililere karşı savaşlarında bağlayan gelenekler artık tüm insanlık için yıkıcı hale gelmiştir. Neticede kozmopolitizm ahlaki bir ideal olmanın ötesinde acil bir siyasi gereklilik olarak karşımızdadır (Ossewaarde, 2007, s. 380). Bu anlamda mülteciyle aramızdaki diyalogu ortadan kaldırmadan, içinde bulunduğumuz günah keçisi yaratma sarmalını bitirebiliriz. Bunu yapabilmek için başlangıç noktamız kendi içimizdeki canavarı tanımadır. Ancak bu şekilde canavarlarımızın bazılarını tutkulu bir barışın içerisine dahil edebilir ve ötekilerin de kendi canavarlarıyla barışmalarına imkân tanımış oluruz (Kearney, 202, s. 83).

5. Sonuç

Rousseau, insanın ilk dilinden söz ederken doğa durumundaki insanın sesini yükseltmesinin yalnızca tehlike içerisinde kalması durumunda içgüdüyle hareket etmesinin bir sonucu şeklinde yorumlamıştır. Zaman geçtikçe ve insan daha ılımlı bir yaşama dahil oldukça sesinin kullanımı da başka yönlere çevrilmiştir. Onun düşüncesinde, seslerinin artık birbirlerine yükseldiği insanlar arasındaki eşitsizliğin farklı türleri vardır. Ancak bu eşitsizliğin karşısında aynı zamanda insanlara eşit değer vermenin ardında yatan güçlü nedenler de vardır. Bu nedenlerden en önemlisi hepimiz için ortak olan korkuya yatkınlık ve acı gibi zayıf noktalardır. Bu doğrultuda günümüzde karşılaştığımız ötekilik biçimleri ve bu ötekilik biçimlerinin yarattığı panik, çalışmada önemli bir noktayı oluşturmuştur.

Ötekiliğe ve bu anlamda mültecilere karşı hissedilen tedirginlik, kozmopolitler için tam tersi bir durum yaratmaktadır. Kozmopolitizm, yerel halkın alanlarına dahil olan mülteciye karşı iyi niyeti ve küresel sorumluluk duygusunu geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu kavramın Kant tarafından ele alınış şekli, “dünya yurttaşlığı” anlamıyla olmuş ve Kant’la birlikte artık insan hakları hukukunda da yer etmiştir. Bir anlamda Rousseau’nun yasalara boyun eğerek yaşama isteği, Kant’ın düşüncesinde daha somut bir hal almıştır. Kant ülkeler arasında kalıcı barışın sağlanmasının gelecekte her türlü savaş ihtimalinin ortadan kaldırılacağı bir barış sözleşmesiyle mümkün olduğunu söylemiştir. Zira bugün, hızla artan küresel bağımlılık ve çıkarların kesişimi, ötekinin yokluğunu imkânsız kılmaktadır. Dolayısıyla kozmopolitizm yaklaşımıyla mülteci kalma sorununa farklı bir bakış açısı sunulmakta ve çeşitliliğin meşruiyetinin algılanması için başka bir dünyanın imkânına işaret edilmektedir.

Kaynakça

- Appiah, K.A. (2017). *Kozmopolitizm* (Çev. F. Gülfidan). Ankara: Nika Yayınevi.
- Bauman, Z. (2021a). *Kapımızdaki Yabancılar* (Çev. E. Barca). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bauman, Z. (2021b). *Küreselleşme* (Çev. A.E. Pilgir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Benhabib, Ş (2018). *Ötekilerin Hakları Yabancılar, Yerliler, Vatandaşlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Benhabib, Ş. (2017). *Buhran Çağında Haysiyet*. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
- Calhoun, C. (2008). Cosmopolitanism and Nationalism. *Nations and Nationalism*, 14(3), 427-448.
- Chambers, I. (2019). *Göç, Kültür, Kimlik* (Çev. İ. Türkmen & M. Beşikçi). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Connolly, W.E. (2020). *Kimlik ve Farklılık*. (Çev. F. Lekesizalın). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Held, D. (2003). Cosmopolitanism: Globalisation Tamed. *Review of International Studies*, 29, 465-480.
- İstanbullu Alisbah, E. (2022). Yurtsever bir Evrenselciliğin İmkânı: Kwame Anthony Appiah’ta Kısmi Kozmopolitizm. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal*, 8(66), 492-2499.
- Kant, I. (2023). *Ebedi Barış üzerine Felsefi Bir Tasarı* (Çev. C. Yeşilçayır). Ankara: Fol Kitap.
- Kearney, R. (2022). *Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar* (Çev. B. Özkul). İstanbul: Metis Yayınları.
- Ossewaarde, M. (2007). Cosmopolitanism and The Society of Strangers. *Current Sociology*, 55(3), 367-388.
- Parekh, B. (2003). Cosmopolitanism and Global Citizenship. *Review of International Studies*, 29, 3-17.
- Rousseau, J.J. (2023). *İnsanlar Arasındaki Eşitsizliğin Kaynağı ve Temelleri* (Çev. A.K. Paksoy). Ankara: Doruk Yayınları.
- TBMM (2023). Cenevre’de 1951 tarihinde imzalanmış olan Mültecilerin Hukuki Durumuna dair Sözleşmenin tasdiki hakkında kanun tasarısı ve Dışişleri Komisyonu raporu (1/125). https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/KM_/d00/c002/km_00002024ss0053.pdf (Erişim tarihi: 2.12.2023)

Extended abstract

Today, the refugee crisis, which is considered one of the most important social dangers, is being rethought with cosmopolitanism, and in this sense, the starting point is the source of inequality between people. While the world's interdependence expands borders, it also creates different forms of otherness. This situation creates moral and cultural anxiety for all world communities, and this anxiety suppresses the diversity of the lives of human communities. The main issue at this point is to accept and appreciate the unlimited scope and diversity of human existence. Therefore, with the cosmopolitanism approach emphasized in the study, new kinds of moral and political virtues are called out. Here, along with going to the source of this term, Kant's ideas on ensuring permanent peace are included, as it was with Kant that it literally transformed into "world citizenship"; The refugee crisis is being reconsidered in this context.

What is the meaning of refugee from unequal parties? How did the concept of cosmopolitanism develop? What was Kant's approach to achieving lasting peace? Can the legitimacy of difference be achieved as a result of the cosmopolitanism approach?

The aim of the literature review to comprehensively understand the concept of cosmopolitanism and to read the refugee crisis, which is perceived as a big problem today, through this concept. In this sense, the majority of the sources available indicate that it is possible to accept the difference in society as legitimate.

Observation, experiment, quantitative and qualitative research methods were not used for the study, written sources were used. A literature review was conducted on the concept of cosmopolitanism within the boundaries of the subject of the study. By making use of books, magazines and articles on the subject, a broad perspective on the concept of cosmopolitanism, especially covering the ideas of Rousseau and Kant, is presented in order to look at the refugee crisis from a different point of view.

When Kant's approach is read through refugees, the refugee's desire to be involved in the lives of settled people can be rejected if it is ensured that he is not in danger. However, if peace is made possible after his involvement in the lives of the inhabitants, he cannot be treated hostilely. At this point, cosmopolitanism stands in the way of the right of nation-states to act in their own interests and chooses to prevent the possibility of national enemies. Therefore, Kant argues that it is necessary to switch to a constitution suitable for citizenship, which aims to ensure the security of everyone by fulfilling the mutual wishes of the countries.

Every action we take today has a direct or indirect impact on each other. It is not possible for man, as a moral being, to remain indifferent to the consequences of these actions. Because human belonging is against narrow communities as well as broad communities. Therefore, while each person shapes his own identity, he does so in the light of the preferences he makes in the narrow and broad communities mentioned. Although it is not right to choose between our universal human essence and our localities, an idea can be developed in which it is possible to benefit from both sides at the same time. At this point, human diversity is very important for the cosmopolitan, and people have the right to own the choices they make in order to shape their own lives in partnership with others. At this point, although cosmopolitan people are surrounded by cultural diversity, such differences are unnecessary for them and therefore flexible. In other words, the cosmopolitan is objective because he distances himself from existing loyalties. Cosmopolitan people are strangers everywhere and therefore have no obligation to fit in with any group. Therefore, it can flexibly adapt to the global order. Conquest and racism, to which group life is so strongly tied, were not reflected well in social life. Today, considering the global context of significant advances in technology, views such as nationalism stand as a major obstacle to humanity living in permanent peace. Therefore, it can be said that cosmopolitanism is an urgent political need beyond being a moral ideal.

Yazar katkıları/Author contributions: Çalışmanın literatür taraması ve yazımı Seda Görüroğlu tarafından yapılmıştır. Çalışmada ana fikrin planlanması, yorumlanması, düzenlenmesi ve diğer tüm aşamaları Muharrem Güneş ve Seda Görüroğlu tarafından eşit şekilde tasarlanmış ve hazırlanmıştır.

Çıkar çatışması beyanı/Conflict of interest statement: Bu çalışmada, sonuçları veya yorumları etkileyebilecek herhangi bir maddi veya diğer asli çıkar çatışması olmadığını beyan ederiz.

Veri kullanılabilirliği bildirimini/The data availability statement: Herhangi veri bulunmamaktadır.

Etik beyanı/ Ethics statement: Yapılan bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiđi Yönergesi” kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur.